

N:o 4.

Ank. till Riksd. kansli den 11 februari 1904, kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning af dels justitieombudsmannens framställning om åtgärder för större skyndsamhet i fråga om för brott häktade personers inställande för domstol, dels ock två i liknande syfte afgifna motioner.

I sin till innevarande Riksdag afgifna, af båda kamrarne till lagutskottet hänvisade ämbetsberättelse har justitieombudsmannen till behandling upptagit frågan om åtgärder för större skyndsamhet i fråga om för brott häktade personers inställande för domstol och i sådant afseende anført:

»Uti sin till 1900 års Riksdag afgifna ämbetsberättelse hemställde min företrädare i justitieombudsmansämbetet, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, ägnade att åstadkomma större skyndsamhet, än nu råder, beträffande för brott häktade personers inställande för domstol.

Uti den motivering, hvarmed denna hemställan var beledsagad, anförde justitieombudsmannen hufvudsakligen följande:

Den, som här i riket häktas för brott, åtnjöte icke den i andra länders lagar stadgade förmånen att nästan omedelbart efter häktningen inställas inför en domare, som ägde makt att, i händelse häktningen befunnes olaglig, genast försätta den häktade på fri fot. Regeln hos oss vore, att någon pröfning af häktningsåtgärdens laglighet ej förekomme

förr än vid den rannsaking, som vederbörande domstol hölle med den häktade, och denna rannsaking företoges ofta först sedan två till tre veckor och understundom ännu längre tid förflutit från häktningstillfället. Häktningen verkställdes vanligen af åklagaren i det genom häktningen eller dessförinnan anställda åtalet, d. v. s. af den häktades motpart i rättegången, och de omständigheter, under hvilka åklagaren hade att ingå i den grannliga pröfningen, om laga skäl till häktningen föreläge eller icke, vore ej sällan synnerligen brydsamma. De nödiga sakuppgifterna vore ofta ofullständiga och sväfvande, likasom brottets karaktär understundom vore svår att fastställa. Ofta erfordrades mycken takt för att i det föreliggande fallet rätt kunna afgöra de för pröfningen viktiga spörsmålen, om den misstänkte kunde anses hafva stadigt hemvist eller yrke, samt om det skäligen kunde befaras, att han, på fri fot lämnad, afveke. Och under det att åklagaren, kanske utsatt för påverkan af en förorättad målsägare eller af en folkmening i orten, sökte att för sig klargöra förnämnda och andra vid pröfningen uppkommande frågor, saknade han vanligen tillfälle till rådpläging med andra samt mången gång rådsum till ett lugnt öfvervägande. Då därtill komme, att åklagaren i vanliga fall saknade större juridiska insikter samt ej sällan vore en ung och oerfaren man, kunde det ej undvikas, att misstag uti ifrågavarande hänseende understundom beginges.

Det vore därför af synnerlig vikt, att domstolen så snart som möjligt sattes i tillfälle att pröfva häktningsåtgärdens laglighet. Förhållandena kunde för öfrigt vara sådana, att häktningen väl kunde anses hafva varit med skäl företagen, men domstolen i allt fall med hänsyn till det förändrade skick, hvori saken för domstolen föreläge, funne skäl att lösgifva den häktade. Äfven med hänsyn till sådana fall vore det uppenbarligen angeläget, att häktade personer skyndsammast inställdes för domstol. Såsom regel gällde härutinnan för närvarande, att vederbörande genast ginge i författning därom, att underrättelse om häktningen meddelades domstolen. I Stockholm och andra städer, där poliskammare funnes, vore emellertid anstånd med remissen till domstol i gällande författningar uttryckligen medgifvet. Sålunda vore i 4 § af instruktionen för polismästaren i Stockholm den 20 maj 1868 stadgad, att det åligger polismästaren att, där någon blifvit för brott i häkte inmanad, ofördröjligen och, där ej omständligare förberedande undersökning eller närmare utredning i särskilda fall vore af nöden, inom 24 timmar efter det rapport i målet polismästaren tillhandakommit, för rannsaking vid vederbörlig domstol öfverlämna angifvelseskriften med tillhörande handlingar, hvarjämte i ett följande moment af samma § meddelats den föreskrift, att förbere-

dande polisundersökning icke må uppehållas längre än som oundgängligen är nödigt. Hvad sålunda vore stadgadt för Stockholm, återfunnes i författningarna angående polisväsendet i andra städer. Vidkommande den tid, inom hvilken domstolen skulle, sedan underrättelse om häktningen ingått, anställa rannsaking med den häktade, vore bestämmelser gifna i förordningen den 10 april 1810, hvori stadgats, att rannsaking öfver häktad person, som inför stadsdomstol ställes för rätta, bör företagas sist inom åtta dagar från den dag, då arresteringen med orsaken därtill blifvit hos domaren behörigen anmäld, såframt den häktade till staden ankommit, samt att domaren på landet bör hålla rannsaking med häktade personer inom tre veckor, efter det domaren fått underrättelse om häktningen.

Justitieombudsmannen ansåge det på goda grunder kunna sättas i fråga, att sådana ändringar i nu gällande föreskrifter måtte vidtagas, att större skyndsamhet uti ifrågavarande hänseende vunnes, än som för närvarande ägde rum. Förslag hade i sådant syfte framställt af Kungl. Maj:t vid riksdagen 1886, då för Riksdagen proposition framlades med ett större förslag till lag angående vissa delar af rättegången i brottmål. Enligt detta förslag, som omfattade frågorna om den förberedande undersökningen, häkning m. m., skulle längre anstånd med hänskjutandet till domstol af mål angående häktad person ej få meddelas än fjorton dagar, räknade från den dag, då den häktade ankommit till rannsakningshäktet, och skulle rannsakingen börjas i stad inom tre dagar och å landet inom tio dagar, efter det hos rätten eller domaren anmäls, att målet hänskjutits till domstol. Dock skulle det ankomma på Konungen att, därest med hänsyn till särskilda förhållanden i någon ort å landet hinder mötte att där börja rannsakingen inom den stadgade tiden, bestämma en tid af högst tre veckor, inom hvilken rannsaking å sådan ort skulle börjas. Lagförslaget blef antaget af Första Kammaren med vissa obetydliga förändringar, hvilka ej berörde innehållet af ofvan upptagna bestämmelser, men afslogs af Andra Kammaren.

Såsom en högst betänklig brist i gällande lagstiftning måste det anses, att viktiga inskränkningar i den personliga friheten stadgats i den för polismästaren i Stockholm gällande instruktion och andra polisförordningar, utan att allmän lag ens med hänsyn till de hufvudsakliga grunderna reglerat nämnda inskränkningar. Det vore därför angeläget, att den rätt, som i administrativa författningar tillerkänts polismyndighet att låta anstå med hänskjutandet till domstol af mål angående häktad person, blefve närmare bestämd genom allmän lag, och vore det därvid tillika, enligt hvad erfarenheten gifvit vid handen, af vikt, att det nu i polisförfatt-

ningarna förekommande ganska tånjbara uttrycket, att remissen till domstol skall ske ofördröjligen, i den allmänna lagen ersattes med en föreskrift om ett bestämdt antal dagar, hvarutöfver remissen ej finge fördröjas. Följden af det sväfvande stadgandet om ofördröjlig remiss hade nämligen, såvidt Stockholm anginge, blifvit, att polismyndigheten understundom ända till fem eller sex veckor och någon gång ännu längre låte anstå med remissen till domstol. Å andra sidan torde den ordinarie tiden för polisundersökningar i hufvudstaden i allmänhet ej uppgå till mera än några få dagar eller någon vecka.

Under den tid dessa undersökningar påginge vore den häktade be- tagen all möjlighet att, därest han till äfventyrs blifvit utan tillräckliga skäl häktad, göra sin klagan hörd hos någon myndighet. Det borde dock i detta sammanhang ej lämnas oanmärkt, att, om en grundlig polisundersökning sålunda någon gång kunde vara menlig för den häktade, en sådan undersökning å andra sidan ofta vore till stor fördel för den häktade, i det att rannsakingen vid domstolen med anledning af förundersökningens fullständighet kunde väsentligen förkortas. I den personliga frihetens intresse borde dock en bestämd tid stadgas, utöfver hvilken förundersökningen ej finge utsträckas. Det vore viktigare, att ett fåtal olagliga häktningar snarast möjligt upphäfdes, än att åtskilliga lagligen häktade personer komme i åtnjutande af en förkortning i rannsakingstiden.

Vidkommande den tid, som lämpligen kunde stadgas såsom den längsta, under hvilken vederbörande skulle äga att låta anstå med remissen till domstol, borde en längre tid än fjorton dagar i sådant hänseende ej i något fall medgifvas. Det syntes emellertid vara allenast i ett fåtal större städer, som något behof af ett stadgande om rätt till sådant anstånd hitills yppats. Att stadga sådan rättighet för polismyndigheten eller åklagaremakten i städerna i allmänhet torde därför ej vara lämpligt, och, hvad särskildt anginge förhållandena på landsbygden, syntes ej där något behof uti ifrågavarande hänseende förefinnas. Till förekommande af obehörigt dröjsmål syntes det tvärtom böra uttryckligen stadgas, att den som häktat person, med hvilken rannsaking skall hållas vid häradsrätt, bör senast dagen efter häktningen gå i författning om, att vederbörande domare underrättas om häktningen, och borde det tillika föreskrifvas, att underrättelsen skall meddelas domaren direkt och icke, såsom på vissa orter varit och kanske ännu vore öfligt, genom Konungens befallningshafvande såsom mellanhand. Sådana föreskrifter borde äfven gifvas beträffande städerna. Skulle tiden, inom hvilken förundersökningen i hvarje fall måste vara fulländad, genom lag fastställas till fjorton dagar, skulle, så vidt justitieombudsmannen hade sig bekant, brytning med gällande praxis ej

behöfva ske annorstädes än i Stockholm, där vederbörande mera än nu vore fallet finge vid domstolen komplettera hvad som ej medhunnits vid förundersökningen. Hvarken i Göteborg, Malmö eller Norrköping förekomme de långvariga förundersökningar, som beträffande de vidlyftigare målen i hufvudstaden ansåges nödvändiga.

Enligt 1886 års förutnämnda lagförslag skulle vid förundersökningarna göras allenast remissanteckningar, men ej föras fullständigt protokoll. Kunde en dylik sed utbilda sig, skulle därigenom åtminstone i någon mån dröjsmål vid förundersökningarna förekommas.

Den tid af åtta dagar, efter det anmälan om häktningen till vederbörande inkommit, inom hvilken tid rannsaking i stad skall hållas, kunde uppenbarligen utan olägenhet nedsättas till tre eller fyra dagar. Hvad anginge den för landet meddelade föreskriften, att rannsaking därstädes skall hållas inom tre veckor, efter det underrättelse om häktningen ingått, syntes det icke vara oskäligt att nu påkalla en efter nutida förhållanden afpassad ändring i nämnda, nittio år gamla föreskrift. Såsom regel borde kunna stadgas, att häradsrätten inom tio dagar, efter det underrättelse om häktningen ingått till domhafvanden, skall företaga rannsaking med den häktade; dock att med hänsyn till de olägenheter, som, i synnerhet på vissa orter, skulle uppstå för härads höfdingarne genom allt för ofta påkommande brottmålsrannsakingar, kunde föreskrifvas, att, därest härads höfdingen mottoge underrättelse om häktningen å sådan tid, att inom fjorton dagar därefter antingen på grund af lag eller enligt eljest träffad bestämmelse å rannsaktionsstället skulle hållas ting eller tingssammanträde, rannsakingen finge utsättas att hållas samtidigt därmed. Genom en dylik anordning skulle tillika den förmån vinnas, att statsverket besparades dryga utgifter för extra sammanträden. Att för vissa orter borde kunna medgifvas ännu längre tid än tio eller fjorton dagar, syntes otvifvelaktigt.

Justitieombudsmannen påpekade vidare, att uti en författning i nu omhandlade ämne kunde lämpligen inrymmas bestämmelser äfven om den tid, inom hvilken underrätt borde fortsätta rannsaking med häktad person, därest ej särskilda omständigheter påkallade längre uppskof; hvarom för det närvarande sagnades stadganden.

Slutligen meddelade justitieombudsmannen, att han låtit med ledning af de till justitieombudsmansexpeditionen insända fångförteckningarna för åren 1896—1898 göra en undersökning, i hvilken utsträckning det inträffade, att för brott häktade personer af häradsrätterna vid första rannsakingstillfället lösgifvas. Af undersökningen framgick, att häradsrätterna vid första rannsakingen lösgifvit 266 häktade personer år 1896, 246 år 1897 och 307 år 1898 samt att minst 21 procent af bemälte år

1896 lösgifna personer, minst 17 procent af de år 1897 lösgifna och minst 22 procent af de år 1898 lösgifna vid frigifvandet varit häktade tre veckor eller därutöfver, och härrörde omförmälta fall, där häktningen varat tre veckor eller mera, allenast till en mindre del från rikets nordliga provinser i motsats till hvad man möjligen kunnat vänta.

Uti en vid 1900 års riksdag väckt motion föreslog vice häradshöfdingen Karl Staaff på anförda grunder, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag angående viss tid, inom hvilken anmälan, att någon blifvit såsom misstänkt för brott häktad, skall göras till vederbörlig domstol.

Lagutskottet, som till behandling i ett sammanhang företog justitieombudsmannens framställning och vice häradshöfdingen Staaffs motion, hemställde uti afgifvet utlåtande, att Riksdagen i anledning af de väckta förslagen ville uti skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, ägnade att åstadkomma större skyndsamhet, än nu råder, beträffande häktade personers inställande inför domstol.

Såsom grund för berörda hemställan yttrade utskottet följande:

Efter utskottets förmenande hade justitieombudsmannen och vice häradshöfdingen Staaff till stöd för sitt förslag att införa lagstadgad begränsning af den tid, inom hvilken anmälan, att någon blifvit häktad såsom misstänkt för brott, skulle göras hos vederbörande domstol, anført skäl, ägnade att ådagalägga den fara för den personliga frihetens obehöriga kränkning, som vore förenad därmed, att lagen ej fastställt någon bestämd tid, utöfver hvilken anmälan till domstol om häktnings verkställande ej finge uppskjutas. De föreskrifter, som innehållas uti de i administrativ väg utfärdade instruktionerna för polismyndigheterna i städerna och hvilka utfärdats i syfte att förebygga missbruk af den nämnda myndigheter medgifna frihet att efter omständigheterna afgöra, när anmälan om häktningen bör göras, vore dels, såsom justitieombudsmannen påpekat, ganska obestämda och sväfvande och dels kunde det, efter utskottets åsikt, ej vara välbetänkt att åt den administrativa lagstiftningen öfverlämna reglerandet af de ytterst viktiga förhållanden, som anginge den personliga friheten. Äfven om den praktiska erfarenheten hittills i allmänhet ej varit af beskaffenhet att särskildt skarpt framhålla den brist uti lagstiftningen, som sålunda förefunnes, kunde det ju ej förnekas, att den nuvarande saknaden af lagbestämmelser i angifvet hänseende kunde lämna rum för godtycke från åklagare- och polismyndigheternas sida, och det måste därför vara angeläget, att rättelse härutinnan åvägabragtes.

Då det sedermera gällde att bedöma, huruledes man lämpligast kunde råda bot för antydde missförhållanden, kunde man visserligen i allmänhet utgå därifrån, att den häktades intresse bäst tillgodosåges därigenom, att tiden för fullgörande af skyldigheten att om häktningen göra anmälan sattes så kort som möjligt; men i åtskilliga fall skulle genom tillämpning af ett sådant förfarande kunna uppstå afsevärda olägenheter just för den häktade själf. Såsom justitieombudsmannen framhållit, lände det ofta den häktade till fördel, om polismyndigheten hade tillfälle att verkställa en omfattande förundersökning rörande det brott, som föranledt häktningen, enär därigenom själfva domstolsrannsakingen kunde i väsentlig mån förkortas. Det torde då vara skäl att ej lägga absolut hinder i vägen för en dylik undersöknings anställande i sådana fall, då polismyndigheten kunde anses skickad att företaga densamma. Med polisväsendets utveckling i de större städerna kunde enligt utskottets åsikt antagas, att polismyndigheten såväl med sakkunskap som med större snabbhet än domstolarne själfva vore i stånd att åstadkomma utredning rörande en hel del af de omständigheter, som för målets afgörande vore af betydelse, och det borde därför, åtminstone hvad dessa städer anginge, beredas polismyndigheterna lämpligt rådrom för verkställande af en förberedande undersökning. Ändamålsenligast syntes därför vara, att, i likhet med hvad som föreslagits i Kungl. Maj:ts till 1886 års Riksdag aflättna proposition angående vissa delar af rättegången i brottmål, såsom allmän regel stadgades, att anmälan om häkning utan uppskof skall göras hos domstolen, samt att undantag från denna regel medgäfvos endast för sådant fall, att särskilda förhållanden funnes därtill föranleda; dock att, i likhet med hvad justitieombudsmannen föreslagit och som i nämnda proposition jämväl ifrågasattes, viss tid fastsloges, exempelvis fjorton dagar, utöfver hvilken den förberedande undersökningen ej i något fall finge sträcka sig.

Då utskottet toge under ompröfning förslaget att förkorta tiden, inom hvilken domstol efter erhållen anmälan skulle företaga rannsaking med häktad person, ville utskottet visserligen medgifva, att i anseende till de förändrade förhållanden, som inträdt efter den tid, då nu gällande bestämmelser i ämnet utfärdades, någon förkortning kunde utan olägenhet genomföras. För städerna borde ej någon betänklighet möta att i hufvudsaklig anslutning till hvad justitieombudsmannen föreslagit bestämma tiden för rannsakingens företagande till högst fyra dagar från det anmälan om häktningen ingått. Däremot vore förhållandena å landsbygden flerstädes sådana, att den föreslagna förkortningen från tre veckor till tio dagar skulle bereda såväl den häktade som domstolen och åklagarne afsevärda olägenheter. Uti trakter, där afstånden vore långa och kommu-

nikationerna mindre utvecklade, skulle svårighet uppstå att få domstolen samlad inom så kort tid, och för åklagaren blefve det mången gång omöjligt att under de få dagar, som stode honom till buds, införskaffa prästbevis och andra handlingar, som vid domstolen måste företes, eller att föranstalta om erforderlig vittnesbevisning i målet. Följden skulle alltså blifva, att rannsakingen till olägenhet för den häktade måste uppskjutas. Vid öfvervägande af dessa förhållanden hade utskottet ej ansett sig böra sätta i fråga större förkortning af den nu för landsbygden stadgade tiden, inom hvilken rannsaking borde företagas, än till fjorton dagar. Särskilda förhållanden i vissa orter af vårt land torde till och med fordra uppehållande, hvad dem beträffade, af den nu gällande bestämmelsen om tre veckors rådrum för rannsakingens företagande, och det borde alltså beredas möjlighet att i sådana fall utsträcka tiden.

Det af justitieombudsmannen framställda förslaget om bestämmelser rörande tiden, inom hvilken underrätt borde fortsätta rannsaking med häktad person, funne utskottet välgrundadt, och borde dessa bestämmelser lämpligen affattas i analogi med de föreskrifter, som rörande rannsakingens företagande pröfvades efter förhållandena bäst afpassade. Emellertid torde det ej särskildt behöfva framhållas, att domstolen borde erhålla bemyndigande att, där omständigheterna sådant påkallade, uppskjuta rannsakingen utöfver den tid, som för normala fall ansåges tillfyllest.

Lagutskottets hemställan bifölls af Andra Kammaren utan diskussion. Däremot blef densamma afslagen af Första Kammaren med 52 röster mot 48.

Under den diskussion, som i Första Kammaren föregick omröstningen, anmärktes emot utskottets hemställan hufvudsakligen, att den svenska straffprocessen behöfde i sin helhet grundligt reformeras, men att genom aflåtande till Kungl. Maj:t af en skrifvelse uti det af utskottet föreslagna syftet man undansköte den stora reformen och samtidigt refve ned på ett håll hvad man byggt på ett annat; att, enär det vore af synnerlig vikt för att en domstolsrannsaking skulle kunna på lämpligt sätt bedrivas, att densamma föreginges af en fullständig förundersökning, man icke borde, då man vidtog åtgärder, i ändamål att den häktade måtte äga tillfälle att, så snart som möjligt, få häktningsåtgärdens befogenhet pröfvad af domstol, anordna saken på det sätt, utskottet tänkt sig, eller genom att knappa af på förundersökningen, utan förfara på annat sätt, samt att de utaf utskottet föreslagna tider, inom hvilka den första rannsakingen med häktad person skulle företagas, vore för knappa, hvilket åter hade till följd, bland annat, att målen framkomme till domstolen i allt för outredt skick, och uppskof föränleddes, som med längre tider kunnat undvikas.

Medgifvas måste, att nu berörda förhållanden ej kunna på ett fullt tillfredsställande sätt ordnas utan i sammanhang med en reform af den svenska straffprocessen i dess helhet samt en i förening därmed företagen omorganisering af de allmänna domstolarne i vårt land. En reform af denna vidlyftiga beskaffenhet lär dock ej vara att emotse under den närmaste framtiden. Under sådant förhållande och då på senare tid inom landet inträffade tilldragelser, enligt min mening, ådagalagt angelägenheten af en ny och fullständigare lagstiftning på ifrågavarande område, har jag ansett det vara af nöden att frågan om en partiell reform i den af lagutskottet vid 1900 års riksdag föreslagna riktningen åter tages upp. Af synnerlig vikt synes det mig vara att, i likhet med hvad som föreslogs i Kungl. Maj:ts till 1886 års Riksdag aflåtna proposition, en lagbestämmelse kommer till stånd, hvilken såsom allmän regel föreskrifver, att anmälan om häktning utan uppskof skall göras hos vederbörande domstol, och att undantag från denna regel medgifves endast för sådant fall, att särskilda förhållanden finnas därtill föranleda, därvid dock bör bestämmas en viss tid, utöfver hvilken den förberedande undersökningen ej i något fall får sträcka sig. Möjligen kan den af 1900 års lagutskott i detta afseende föreslagna tid, eller fjorton dagar, med afseende å särskildt vidlyftiga och invecklade rannsakingar vara för knapp och i sådana fall ett något längre anstånd med remissen tillåtas.

På grund af hvad jag anfört, och med åberopande af hvad lagutskottet vid 1900 års riksdag uti sitt ofvanberörda utlåtande yttrat, vågar jag ånyo upptaga omförmälta, af min företrädare i justitieombudsmansämbetet framställda förslag samt sålunda vördsamt hemställa, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета samt för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, ägnade att åstadkomma större skyndsamhet än nu råder beträffande för brott häktade personers inställande för domstol.»

Framställningar i liknande syfte med justitieombudsmannens ofvan återgifna föreligga jämväl i två vid innevarande riksdag väckta motioner, hvilka blifvit till lagutskottet hänvisade.

I den ena af dessa, n:o 16 i Första Kammaren, har herr *Axel Gustaf Andersson* hemställt, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om revision af gällande bestämmelser angående häktad persons inställande inför domstol, i syfte att den personliga friheten måtte vinna ökad trygghet.

Till stöd för motionen anföres:

»Rätt att förordna om persons häktande tillkommer enligt kungl. förordningen om nya strafflagens införande förutom domstol Konungens befallningshafvande i länet, så ock borgmästare och råd i stad, magistrats ordförande och polisämbetsman, hvarjämte kronofogde eller länsman å landet och stadsfiskal i stad hafva häktningsrätt. Denna rätt utöfvas således i största omfattning af personer, som sakna juridisk utbildning, och tydligt är, att detta förhållande medför fara för den personliga friheten. Många exempel på häktning gifvas, där åtgärden vidtagits på grund af grof miss-tolkning af gällande lag.

Då häktningen medför ett lidande, för hvilket verklig ersättning svår-ligen kan gifvas, bör tydligen största möjliga säkerhet beredas mot dess obehöriga användande. Att utsträcka fordringarna på juridisk bildning till alla dem, som häktningsrätt tillkommer, är emellertid för närvarande icke gärna möjligt.

I den utländska lagstiftningen föreskrifves i allmänhet, att häktnings-åtgärdens befogenhet inom viss mycket kort tid skall pröfvas af domare. Äfven för en sådan bestämmelses införande torde hos oss svårigheter möta, men ett stadgande borde icke saknas om skyldighet för den häktande myndigheten att omedelbarligen eller inom viss kortare tid hos domaren göra vederbörlig anmälan angående häktningen. I regeln torde äfven nu sådan anmälan fortast möjligt göras, men exempel saknas icke på urakt-låtenhet därutinnan, och nyligen hafva vi sett, huru vid ett tillfälle anmälan om häktningsåtgärden fördröjts i flera veckor.

Det kan möjligen invändas, att åklagaren kan behöfva längre tid för utredning, men de skäl, som föranledt häktningen, böra alltid för honom vara klara, och oftast förflyter icke ringa tid emellan anmälningen och domstolens sammanträde. Bättre är också, att rannsakingen, om så erfor-dras, uppskjutes för ytterligare utredning, än att den häktade skall be-röfvas möjligheten att utan dröjsmål få häktningens laglighet pröfvad.

Vi hafva äfven sett exempel därpå, att häktad person, som af dom-stol förklarats för visst brott ej böra hållas häktad, omedelbart därefter af åklagare häktats för samma brott. För sådant tilltag bör lagstiftningen lägga hinder i vägen.

Rannsaking skall, enligt kungl. förordningen den 10 april 1810, före-tagas i stad inom åtta dagar och på landet inom tre veckor, sedan häkt-ningen blifvit hos domaren behörigen anmäld. Efter tillkomsten af kungl. förordningen angående gemensamma rannsakingshäkten och tingsställen för särskilda härader, och sedan ett flertal domsagor delats och kommuni-kationerna så väsentligen underlättats, synes den domare å landet med-

gifna beredsetiden vara onödigt lång. Uttrycklig bestämmelse borde också finnas därom, att rannsaking icke utan trängande skäl må uppskjutas utöfver viss tid.»

Den andra af ifrågavarande motioner har afgifvits under n:o 29 i Andra Kammaren af herr *Segerdahl* och är af följande lydelse:

»Den 24 augusti 1809 väcktes inom ridderskapet och adeln förslag, att, enär hos oss då ännu saknades en lag, som redan hos de fleste upplystare och civiliserade folkslag blifvit föreskrifven i afseende på någon viss bestämd tid, inom hvilken häktade personer ovillkorligen borde ställas inför rätta, laguskottet måtte erhålla uppdrag att utarbета förslag till lag i detta ämne. Sedan frågan slutbehandlats hos Rikets Ständer, afläts till Kungl. Maj:t skrifvelse med anhållan om utfärdande af vissa stadganden, som ansågos ofelbart skola i stor mån befrämja det för såväl samhällets som enskildes bästa och säkerhet högst viktiga ändamål att genom skyndsamt företagen rannsaking den oskyldige snart måtte befrias från fångenskap och för den brottslige dess förtjänta straff snart följa på verklig missgärning. I anledning häraf utfärdades kungl. förordningen den 10 april 1810, hvarigenom stadgades, att rannsaking med häktad person, som ställdes till rätta inför stadsdomstol, skulle företagas sist inom åtta dagar från den dag, då arresteringen med orsaken därtill blifvit hos domaren behörigen anmäld, såframt den häktade till staden ankommit, samt att domaren på landet borde hålla rannsaking med häktade personer inom tre veckor, efter det han fått underrättelse om häktningen. Denna förordning äger fortfarande gällande kraft.

Det är sålunda sörjdt för, att domstol skall företaga mål angående häktad inom viss tid, efter det rannsaking hos rätten påkallats; men ännu saknas i lag hvarje bestämmelse rörande den tid, under hvilken en person kan hållas häktad, innan anmälan om häktningsåtgärden göres hos domstol. Att man icke 1810 reglerade äfven detta förhållande, torde hafva berott därpå, att vid den tiden icke, såsom numera blifvit praxis, angående begångna brott gjordes någon egentlig förundersökning genom administrativa tjänstemän, utau den för brott misstänkte redan från början förhördes inför domstol, där de, som i häkte insatts, skulle, såsom det i första kapitlet straffbalken af 1734 års lag hette, *utan uppskof* inställas.

Enligt gällande lag äges häktningsrätt af Konungens befallningshafvande, borgmästare och råd, magistratens ordförande, kronofogde, länsman, stadsfiskal och polisämbetsman. Sällsynt torde emellertid vara, att de tre förstnämnda myndigheterna begagna sig af denna rätt, utan synes det

egentligen vara funktionärer af de fyra sistnämnda slagen, som utöfva häktningsrätten. Att dessa härvid långt ifrån alltid träffa det rätta, synes framgå af justitieombudsmannens ämbetsberättelse till 1900 års Riksdag, där det rörande förhållandet på landet omnämnes, att häradsrätterna vid första rannsakingen lösgäfvö 266 häktade personer år 1896, 246 år 1897 och 307 år 1898.

Antagligt torde väl vara, att häktningsrätten utöfvas med något större urskillning i städerna, men här har däremot, åtminstone i de största städerna, framträdtt ett annat missförhållande, i det att administrativa, med häktningsrätt utrustade funktionärer tagit sig för att, utan stöd i lag, för den förberedande undersökningen hålla personer i häkte veckor, ja, månader, innan målet öfverlämnas till domstol. Under den tid, som sålunda förflyter, blir häktningsåtgärdens laglighet icke underkastad någon pröfning. Domaren äger icke taga någon befattning med saken, förrän den af myndighet hos honom anmäles; och föreskrift saknas i den gällande rätten därom, att underordnad administrativ tjänsteman, som inmanat person i häkte, skall sådant anmäla hos öfverordnad, hvadan någon pröfning af häktningen icke heller på den vägen kan komma till stånd. Väl torde saken kunna genom besvär af den häktade dragas under den öfverordnade administrativa myndighetens pröfning, men som någon närmare bestämmelse härom icke finnes i lagstiftningen, torde denna utväg vara för de flesta okänd.

Den personliga friheten, som i andra länder är omgärdad med så starka garantier och i vår regeringsform vunnit skydd genom bestämmelsen, att Konungen icke bör någon till personlig frihet och välfärd fördärfva eller fördärfva låta, utan att han lagligen förvunnen och dömd är, visar sig sålunda till följd af brist i vår gällande allmänna lag vara i betydlig omfattning prisgifven åt underordnade administrativa tjänstemäns godtycke.

Med större skärpa än förut har denna brist framstått på sista tiden, sedan äfven i vårt land börjat uppträda så kallade privatdetektiver, som, ensamma eller flera i förening, för enskilda personers räkning och på dessas bekostnad åtaga sig uppdrag, som eljest skola utföras af offentliga tjänstemän, och sedan sådana privatdetektiver, efter det de någon tid fullföljt sitt privata uppdrag, förstått att utverka åt sig förordnanden, innefattande befogenhet att i stället för de ordinarie platsmyndigheterna, utan någon dessa sistnämndas begäran och utan att i dessas förhållande den ringaste anledning därtill kunnat utletas, utföra polisämbetsmans åligganden, verkställa häktning och anställa åtal, allt rörande personer, af hvilkas fällande till ansvar för brott privatdetektivens eller hans kompanjons hufvudman skulle kunna vinna fördel. Det har visat sig, att, sedan en med sådan offentlig myndighet beklädd privatdetektiv häktat personer och

hållit dem häktade flera veckor, innan saken öfverlämnats till domstol, de häktade blifvit af domstolen vid första rannsakingstillfället lösgifna, antingen emedan betingelserna för tillvaron af det påstådda brottet helt och hållet saknats eller emedan misstanken om brott icke varit på sannolika skäl grundad. Det har visat sig, att person, som under dylika förhållanden anlitat privatdetektiv, fått till denne och hans medhjälpare utbetala ända till 7,000 kronor, en omständighet, som naturligtvis gjort det svårt för den anlitate att se saken fullständigt objektivt. Det har äfven visat sig, att en under nämnda omständigheter tillförordnad åklagare så litet förstått att uppbära sin tjänstemannavärdighet, att han sökt hindra de häktade att få hjälp af rättsbildade biträden genom att en timme innan målet skulle vid domstol förekomma stämma dessa biträden till vittnen i saken och, då detta icke ledt till önskad påföljd, gjort försök att få biträdena aflägsnade genom att insinuera att dessa (som voro medlemmar af Sveriges Advokatsamfund och i många år utöfvat saksförareverksamhet i orten) icke skulle vara sådana ärliga och förståndiga män, att de borde tillåtas biträda inför rätta. Det har visat sig, att en sådan tillförordnad polisman och åklagare uraktlåtit att vid sina förhör medhafva ojäfviga vittnen från orten, kunniga om förhållandena därstädes, och i stället till vittnen användt från annan ort medhafda personer, af det slag, att de icke tvekat att, oaktadt de ej närvarit vid alla förhören och oaktadt åklagaren själf i vissa delar inför rätten justerat sin rapport, förklara sig villiga att såsom vittnen beediga hela dess innehåll. Det har ytterligare visat sig, att en sådan tillförordnad åklagare, när mot honom riktats förebråelsen att hafva alltför lång tid hållit personer häktade, innan de förvisats till domstol, uti en till rätten ingifven skrift liksom triumferande utbrustit: »*Jag trotsar emellertid D. (rättskunnigt biträde åt en af de häktade) att kunna påvisa något lagrum i vår svenska rätt, som lämnar föreskrift om, inom hvilken tid åklagare har att med häktad person hos domstol påkalla rannsaking.*»

Under nu angifna förhållanden framstår det som en synnerligen viktig angelägenhet att söka få till stånd nya bestämmelser rörande reglering af häktningsinstitutet. Lämpligast vore utan tvifvel, att detta skedde i samband med ordnande af jämväl öfriga till den kriminella processen hörande frågor, men då någon utsikt till en snar lösning af detta ämne i hela sin omfattning icke torde finnas, synes det vara nödvändigt att särskildt för sig upptaga frågan om häktning.

Angående sättet, på hvilket den anmärkta bristen i lagstiftningen bör afhjälpas, kunna råda olika meningar. En utväg vore att låta häktningens laglighet särskildt pröfvas, en annan utväg att bestämma viss tid, inom

hvilken häktad person skall till domstol för rannsaking öfverlämnas, en tredje att kombinera båda dessa garantier.

Det må erinras, att i det förslag till lag angående vissa delar af rättegången i brottmål, som Kungl. Maj:t vid 1886 års riksdag framlade, upptogs under tredje kapitlet följande paragrafer:

»§ 14.

Sedan häktad ankommit till rannsakningshäktet, göre häktets föreståndare genast anmälan därom, i det fall att rannsakingen skall hållas vid rådstufvurätt eller polisdomstol, hos polismästare eller annan med honom likställd myndighet eller, där sådan ej finnes, hos magistrat, men i annat fall hos Konungens befallningshafvande.

§ 16.

Så snart anmälan om den häktades ankomst till rannsakningshäktet blifvit gjord, skall Konungens befallningshafvande eller polismyndigheten, därest den häktade ej försättes på fri fot, hänskjuta målet till handläggning vid domstol och därom underrätta rätten eller domaren för utsättning af tid för rannsakingen.

Begär åklagare, att med målets hänskjutande till domstol må anstå för anställande af ytterligare efterforskningar, äger Konungens befallningshafvande eller polismyndigheten att, så framt giltigt skäl därtill förekommer, meddela det anstånd med målets hänskjutande till domstol, som finnes nödigt, dock ej för längre tid än fjorton dagar, räknade från den, då den häktade ankommit till rannsakningshäktet. Ej må anstånd beviljas, utan att den häktade blifvit öfver åklagarens begäran hörd.

Efter utgången af anståndstiden eller förut, om ändamålet med anståndet tidigare anmäles vara vunnet, skall målet genast hänskjutas till domstol.

§ 17.

Hvad i 14, 15 och 16 §§ stadgas i fråga om Konungens befallningshafvande, gälle ock om den, som af Konungen förordnats att vid visst kronohäkte fullgöra de skyldigheter, som enligt samma paragrafer eljest åligga Konungens befallningshafvande.»

Kunde en lag komma till stånd i enlighet med detta förslag, skulle säkerligen därigenom mycket lidande besparas personer, som utan laglig anledning inmanas i häkte. Men då, såsom ofvan framhållits, äfven bestämmelser af annan art kunna antagas leda till målet, torde saken böra göras till föremål för vidare utredning, hvarom Riksdagen borde hos Kungl. Maj:t göra framställning med anhållan om lagförslag i ämnet.

Då nedskrifvandet af denna motion fortskridit hit, bekom jag justitieombudsmannens ämbetsberättelse till innevarande års Riksdag, hvaraf jag finner, att ifrågavarande ämne är däri behandladt och framställning till Riksdagen gjord om en skrifvelse till Kungl. Maj:t. Det kunde i anledning häraf vara obehöfligt att besvara Riksdagen med denna min motion, men då densamma i vissa delar är något mera detaljerad i anseende till motiveringen, har jag trott, att det måhända ändock kunde gagna saken, om den frambures.

På grund af hvad jag anfört, får jag vördsamt föreslå, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:ts anhålla, att Kungl. Maj:t tackes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, ledande till att häktningsåtgärd, som företagits utan förordnande af domstol, må inom viss tid och så skyndsamt som möjligt blifva föremål för domstols eller domares pröfning.»

I sistnämnda motions syfte har herr *Kronlund* instämt.

Utskottets ståndpunkt i den fråga, som af förenämnda framställningar beröres, är densamma, som intogs af 1900 års lagutskott. Utskottet kan sålunda nöja sig med att hänvisa till och åberopa det af justitieombudsmannen återgifna utlåtande, som i ämnet afgafs af sistnämnda års lagutskott. För egen del vill utskottet allenast tillägga, att utskottet, som funnit hvad justitieombudsmannen och motionärerna anfört rörande under senare tider inträffade förhållanden utgöra ett ytterligare skäl för vidtagande af åtgärder i det af justitieombudsmannen och motionärerna angifna syfte, i likhet med justitieombudsmannen visserligen anser föreliggande fråga ej kunna på ett fullt tillfredsställande sätt lösas utan i samband med en reform af den svenska straffprocessen i dess helhet, men att, då en dylik reform icke lär kunna förväntas komma till stånd inom den närmare framtiden, skäl torde saknas att i afvaktan därpå undanskjuta genomförandet af sådana förändringar i straffprocess-

lagstiftningen, som i likhet med de af justitieombudsmannen och motionärerna ifrågasatta allmänt erkännas behöfliga och önskvärda.

På grund af hvad sålunda anförts hemställer utskottet alltså,

att Riksdagen, i anledning af justitieombudsmannens förevarande framställning samt herrar Anderssons och Segerdahls föreliggande motioner, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, ägnade att åstadkomma större skyndsamhet, än nu råder, beträffande för brott häktade personers inställande för domstol och företagande af fortsatt rannsaking med dessa personer, där sådan rannsaking erfordras.

Stockholm den 11 februari 1904

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.
